

בבית המשפט העליון**רע"ב 4612/16**

לפני: כבוד השופט נ' סולברג

המבקש: פלוני

נגד

המשיבים: 1. ועדת השחרורים
2. היועץ המשפטי לממשלה

בקשת רשות ערעור על פסק הדין של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד מיום 24.05.2016 בעת"א 41483-05-16 שניתן על-ידי השופטים י' שפסר, ז' בוסתן וד"ר ש' בורנשטיין

בשם המבקש: עו"ד עביר בָּפָר; עו"ד רחלי חפץ

בשם המשיבים: עו"ד יונתן ברמן

החלטה

1. בקשת רשות ערעור על פסק הדין של בית המשפט לעניינים מנהליים מרכז-לוד מיום 24.5.2016 (עת"א 41483-05-16 (השופטים י' שפסר, ז' בוסתן וד"ר ש' בורנשטיין)) אשר במסגרתו התקבלה עתירת היועץ המשפטי לממשלה, ובוטלה החלטת ועדת השחרורים אשר הורתה, ברוב דעות, על שחרורו המוקדם של המבקש.

2. המבקש הוא קטין, יליד שנת 2000, תושב אזור בית לחם. הוא מרצה עונש מאסר למשך 18 חודשים, בגין הרשעתו במסגרת הסדר טיעון שבו הודה כי זרק בקבוק תבערה לעבר מכונית וידה אבנים לעבר מכוניות. את העבירות ביצע המבקש בהיותו בגיל 14 שנים. עניינו של המבקש עלה לדיון בוועדת השחרורים, ובין חברי הוועדה התגלעה מחלוקת. דעת המיעוט שניתנה מפי יו"ר הוועדה גרסה כי אין לשחרר את המבקש שחרור מוקדם, וזאת בשים לב לחומרת העבירה, למאפייניה האידיאולוגיים, לכך שהמבקש לא עבר טיפול במהלך המאסר וממילא, על סמך כלל האמור, להעדר אינדיקציה לזניחת האידיאולוגיה שביסוד המעשים ולהפחתת מסוכנותו של המבקש. עמדה זו נתמכה גם בחוות הדעת של שב"כ שהתנגד לשחרור.

3. לעומת זאת סברו רוב חברי הוועדה כי יש להורות על שחרורו המוקדם של המבקש. זאת, בשל גילו הצעיר, משפחתו התומכת, היותו אסיר ללא בעיות התנהגות, ובאין מודיעין שלילי לגביו. חברי הוועדה התרשמו מרצונו הפך של המבקש לקיים אורח חיים נורמטיבי בעתיד. באשר להעדר הטיפול, סברה עמדת הרוב כי אין לתת משקל רב לעובדה זאת, לנוכח העובדה שטיפול מעין זה אינו ניתן לאסירים בטחוניים, גם אם הם חפצים בכך. גם לחוות הדעת של שב"כ ניתן משקל נמוך, מפני שבאופן כמעט אוטומטי, ומבלי להתייחס לאסיר ספציפי, נוטה שב"כ להתנגד לבקשות שחרור מוקדם של אסירים בטחוניים. עוד צוין, כי יחוס העבירה בנדון דידן לרקע אידיאולוגי כזה או אחר אינו מבוסס דיו, משום שיתכן שהמוטיבציה הזו היא דפוס התנהגות מקובל בגילאים צעירים באזור מגוריו של המבקש.

4. היועץ המשפטי לממשלה עתר נגד החלטת ועדת השחרורים, ועתירתו התקבלה. בפסק הדין נקבע כי עמדת רוב חברי הוועדה, לפיה השיקול העיקרי אינו צריך להיות חומרת העבירה, וכי שאלת השיקום אינה רלבנטית לנוכח העדר האפשרות לקבלת טיפול, היא עמדה שגויה מבחינה קונספטואלית. שחרור על-תנאי אינו זכות מוקנית לאסיר, ועליו להוכיח כי הוא אינו מסוכן וראוי לשחרור. במסגרת זו יש חשיבות לחומרת העבירה ולנסיבותיה, באשר הן מעידות על הסיכון הנשקף מהאסיר, כאשר לעתים די בעצם אופיין של העבירות ובהעדר אינדיקציה לזניחת המניעים להן, על מנת ללמד על המסוכנות הנשקפת מפני האסיר. עוד צוין באשר להעדר טיפול בבית הכלא, כי אף אם צודק האסיר בטענתו כי על שב"ס לאפשר לאסיר דוגמתו לעבור הליך טיפולי, הרי שריפוי של פגם זה אינו בדרך של שחרורו של אסיר שאינו ראוי הלכה למעשה לשחרור, משום שמסוכנותו לרבים ניכרת. משכך, נקבע כי החלטת ועדת השחרורים חורגת ממתחם הסבירות והיא בטלה.

5. על החלטה זו הגיש המבקש את הבקשה שלפני. בבקשה נטען כי היא מעלה שאלה עקרונית שטרם נדונה בפסיקת בית משפט זה, מהו היקף הנטל המוטל על אסיר בטחוני קטין להוכיח כי איננו מסוכן וכי הוא ראוי לשחרור מוקדם. לטענת המבקש, יש לקבוע כי לא הרי הנטל שאמור לשאת בו אסיר בטחוני בגיר, כהרי הנטל שאמור לשאת בו אסיר בטחוני קטין. לגוף העניין נטען כי פסק הדין שגוי, שכן לא היה מקום להתערב בהחלטת ועדת השחרורים. לפי הנטען, שב"ס אינו פועל באופן ממשי לטובת שיקומם של אסירים קטינים בטחוניים, ובמצב דברים זה אין מקום לייחס משקל רב להעדר הטיפול והשיקום בכלא בנוגע לאסירים אלו. משמעות פסק הדין היא שאין כל סיכוי לשחרורו של קטין שסוג כאסיר בטחוני, וזאת בשל מאפייני וחומרת עבירותיו

והעדר הטיפול בכלא, ללא כל התייחסות לנסיבותיו האישיות של האסיר. יחס כוללני זה עומד בניגוד להוראות חוק שחרור על-תנאי, התשס"א-2001, אשר מורה לוועדת השחרורים לבחון באופן אינדיבידואלי את עניינו של האסיר אשר עומד לפניו.

6. עוד נטען, כי אין לייחס משקל רב לחומרת העבירה כשלעצמה, אלא רק לשאלת החשש שהאסיר ישוב ויבצע עבירות חמורות. גם אם קיימת הנחה לפיה אסיר שביצע עבירה על רקע אידיאולוגי הוא מסוכן, הרי שהנחה זו יכולה להיסתר בהתאם לנסיבותיו הפרטניות. לפיכך, בדין קבעה ועדת השחרורים שאין לייחס משקל של ממש לחוות הדעת של שב"כ, בהיותה כוללנית וללא כל התייחסות מיוחדת למבקש עצמו. בהקשר זה, נטען כי לא ניתן לבסס את ההחלטה בעניינו של קטין על סמך חזקה כוללנית לפיה אופי העבירות שביצע מעיד על מסוכנותו, מבלי להתייחס לנסיבות הספציפיות של העבירה, להתנהגותו בעת המאסר, להעדר מידע מודיעיני בעניינו ולגילו הצעיר. בנדון דידן מדובר בקטין שנשר בגיל 9 מבית הספר, אינו יודע לקרוא וכתוב ואינו אוחז באידיאולוגיה סדורה כזו או אחרת. לא ניתן לקבוע כי מפני קטינים, הנוטים לא פעם למעשים הנובעים מקלות דעת ומכניעה ללחצים חברתיים, כאשר טרם בשלו יכולותיהם לקבלת החלטות רציונליות, נשקפת מסוכנות, הנלמדת אך ורק מעצם ביצוע העבירה שבגינה הורשעו, ללא כל אינדיקציה נוספת לכך.

7. לעמדת המשיבים יש לדחות את הבקשה, הן על הסף הן לגופה. ראשית נטען כי אין הצדקה למתן רשות ערעור, משום שמדובר ב'גלגול שלישי', לאחר שהעניין נדון בוועדת השחרורים ובבית המשפט לעניינים מינהליים; כאשר הבקשה עוסקת בעניינים ישומיים בלבד של הוראות הדין בנוגע לשחרור על-תנאי ממאסר, בנסיבותיו הפרטניות של המבקש.

8. לגופה של הבקשה נטען כי אין עילה להתערב בפסק הדין של בית המשפט לעניינים מנהליים. לפי סעיף 3 לחוק שחרור על-תנאי, על אסיר המבקש כי יוקדם שחרורו לשכנע את ועדת השחרורים כי הוא ראוי לשחרור ואינו מסוכן. השיקול הראשון במעלה שעל הוועדה לשקול הוא אם שחרורו של האסיר מסכן את שלום הציבור. לעמדת המשיבים, עיון במכלול החומר שהובא לפני ועדת השחרורים אכן מלמד כי המבקש אינו ראוי לשחרור מוקדם, משום ששחרורו צפוי לסכן את שלום הציבור. מן הפסיקה עולה כי כאשר עסקינן בעבריינים המבצעים את עבירותיהם על יסוד מוטיבציה אידיאולוגית, אין הכרח להביא ראיות לכך שהם מסכנים את שלום הציבור, ודי בהעדר אינדיקציה באשר לזניחת הקו האידיאולוגי אשר הנחה את האסיר

כדי שיתעורר חשש בנוגע לשחרורו המוקדם. בענייננו, ביצע המבקש שתי עבירות בסמיכות זמנים; במקרה הראשון ידה המבקש, יחד עם אחרים, אבנים לעבר כלי רכב נוסעים, ובמקרה השני השליך, יחד עם אחרים, בקבוק תבערה לעבר רכב נוסע. הנסיבות מצביעות על הרקע הלאומני שבבסיס העבירות. מדובר בעבירות חמורות, שביצוען מסכן חיי אדם ורכוש. חוות הדעת של שב"כ אכן אינה מתייחסת במישרין למבקש אלא למציאות הבטחונית הכללית השוררת באזורנו, אולם כבר נקבע כי מדובר בשיקול רלבנטי שעל ועדת השחרורים לתת עליו את דעתה.

9. עוד טענו המשיבים כי בדין דחה בית המשפט לעניינים מנהליים את הטענה לפיה התעלמות שב"ס מחובתו לשקם אסירים בטחוניים מחייבת שלא לזקוף לחובתו של המבקש את העדר הטיפול בו. לעמדת גורמי המקצוע בשב"ס, לא ניתן להשיג את מטרות השיקום עבור אסירים בטחוניים המחזיקים בתפיסות אידיאולוגיות העומדות בבסיס המעשים העברייניים, ואשר לא נזנחו על-ידם; אין פירושו של דבר כי אין לייחס משקל למסוכנות הנשקפת מאסירים אלו, ולעובדה שזו לא הופגה באמצעות הליך שיקומי.

הכרעה

10. לאחר שעיינתי בפסק הדין של בית המשפט המחוזי, בהחלטת ועדת השחרורים, בבקשת הרשות לערער ובתשובה שניתנה לה, ונתתי את דעתי על טיעוני שב"כ הצדדים מזה ומזה ועל נימוקיהם, הגעתי לכלל מסקנה כי דינה של הבקשה להידחות.

11. רשות ערעור בעניין שחרורו של אסיר על-תנאי ניתנת ככלל בצמצום, משום שמדובר בבקשה לדון בעניין ב'גלגול שלישי', והיא תינתן רק כאשר הבקשה מעלה שאלה עקרונית החורגת מן העניין הפרטני (רע"ב 2011/16 פלוני נ' מדינת ישראל, [פורסם בנבו] פסקה 8 (11.5.2016)). על אף שהבקשה דנא הוצגה כשאלה עקרונית, איני סבור כי היא אכן מעלה שאלה המצדיקה בעניין שלפנינו מתן רשות ערעור.

12. שתיים הן הסוגיות העיקריות המועלות במסגרת הבקשה: האחת, השפעתו של העדר הטיפול השיקומי באסיר על אמות המידה לשחרורו על-תנאי; והשנייה, תוקפה של ההנחה כי עבריינות אידיאולוגית מקימה חזקה בדבר מסוכנות כלפי הציבור כאשר בקטינים עסקינן. אתייחס בתמצית לשתי הסוגיות הללו ואם מוצדק ליתן רשות ערעור לשם הדיון בהן.

13. לדעת רוב חברי ועדת השחרורים – "הטענה לפיה האסיר הרלוונטי לא זכה לטיפול ייעודי ולפיקח מסוכנותו לא אוינה, נדמית לנו כלא רלוונטית נוכח העובדה שטיפול מעין זה לא יכול היה להינתן לו גם היה חפץ בכך". טענה עקרונית זו נדחתה על-ידי בית המשפט לעניינים מנהליים, אשר קבע כי תפיסה זו חותרת תחת יסודותיו של הליך השחרור על-תנאי ומנוגדת להגיונו, עד שיש לקבוע כי ההחלטה חרגה ממתחם הסבירות. קביעתו זו של בית המשפט לעניינים מנהליים בדין יסודה. כפי שהטעימו המשיבים, השאלה אם אסיר עבר הליך שיקומי רלבנטית ביותר לצורך בחינת מסוכנותו. כאשר אסיר לא השתתף בהליך שיקומי, יש להניח, בהעדר אינדיקציה אחרת, כי מידת מסוכנותו נותרה בעינה. השאלה אם אי-השתתפותו של האסיר בהליך שכזה נבעה ממחדל של המשיבים אינה רלבנטית לשאלת המסוכנות. מסוכנותו של האסיר לא פחתה אך בשל העובדה כי המשיבים לא דאגו למערך שיקום הולם עבורו. כריכת הטענות על אודות מדיניות השיקום של שב"ס עם הטענות על אודות מסוכנותו של המבקש אינה מתיישבת עם תכליות השחרור על-תנאי. ככל שקיימות טענות לעניין מדיניות השיקום של שב"ס, עליהן להישמע במסגרת הליך מתאים, אך הן לא יכולות לשמש כבסיס לטענת העדר מסוכנות של אסיר המבקש כי עונשו יקוצר.

14. אולם, טוען המבקש כי מלכתחילה אין אינדיקציה מספקת המצביעה על מסוכנותו. זאת, משום שלפני הוועדה הוצגה חוות דעת כוללנית של שב"כ, שאינה מתייחסת למבקש באופן אישי; ומשום שהעבירות שביצע בהיותו קטין אינן מהוות אינדיקציה לעבריינות אידיאולוגית, שכן ביצוען בגיל צעיר יכול להיות נגזרת של כניעה ללחץ חברתי וכדומה, ואינו מעיד בהכרח על אידיאולוגיה סדורה. אף שטענה זו מעוררת מחשבה, ולמקרא נימוקי הבקשה אכן עלו הרהורים בהקשר זה, אינני רואה כי היא מצדיקה עיון ב'גלגול שלישי' משום שלמעשה היא אינה חורגת מנסיבותיו הפרטניות של המבקש.

15. בפסיקתנו נקבע כי לעתים עצם העבירה, חומרתה, אופיה ונסיבותיה, מהווים ראייה לכאורה למסוכנותו של האסיר אשר בהעדר אינדיקציה לסתור די בה כדי למנוע את שחרורו על-תנאי (רע"ב 694/97 הדי נ' ועדת השחרורים [פורסם בנבו] (19.2.1997)); רע"ב 3103/15 נדאל נ' היועץ המשפטי לממשלה, [פורסם בנבו] פסקה 12 (8.6.2015) (להלן: עניין נדאל)). אחד מן המצבים הללו הוא עבריינות אידיאולוגית, אשר לגביה נקבע כי "כאשר מדובר בעבירה חמורה על רקע לאומני-אידיאולוגי, תהיה האידיאולוגיה כזאת או אחרת, אין הכרח להביא ראיות שלפיהן מהווה האסיר סיכון לציבור במובן זה שיבצע עבירה מסוימת אם ישוחרר. כמו כן, אין חובה שיהיה מידע שלילי מתקופת המאסר

על-מנת להצביע על מסוכנות של אסיר. זאת ועוד, אין בהבעת חרטה בעלמא כדי להעיד בהכרח על שינוי בתפיסת העולם אשר עמדה ביסוד ביצוע עבירה חמורה, במיוחד בנסיבות שבהן אין המבצע נוטל אחריות על מעשיו" (בג"ץ 1920/00 ח"כ גלאון נ' ועדת השחרורים, פ"ד נד (2) 313, 325 (2000); ההפניות הושמטו – נ' ס'). אמנם, אין מדובר בחזקה המוחלת באופן אוטומטי, והיא צריכה להיבחן בהתאם לנסיבות הפרטניות של כל אסיר ואסיר. אכן, אין הנדון שבהפניות לעיל, העוסקות בעבריינים בעלי מניע אידיאולוגי מובהק, כהרי הנדון שלפנינו. ברי כי העובדה שמדובר בקטין היא שיקול רלבנטי וכבד-משקל בנוגע לשאלה אם העבירות שביצע המבקש מקימות חזקה כי הוא מסוכן לציבור. אולם יחד עם זאת, אין מקום לקבוע קטגורית כללים נוקשים המבחינים בהקשר זה בין בגירים לבין קטינים. כאמור, נדון כל מקרה לגופו בהתאם לנסיבותיו של האסיר ונסיבותיה של העבירה. בהקשר דנן, אכן סברה דעת רוב חברי הוועדה כי "ייחוס העבירה לבסיס אידיאולוגי כזה או אחר אינה מבוססת דיה במקרה הנדון", והדבר נאמר כשיקול במסגרת כלל השיקולים להכרעה בדבר הסיכון הנשקף מן המבקש; אולם בית המשפט לעניינים מנהליים קבע אחרת, ולשיטתו חומרת העבירה ונסיבותיה, יחד עם המצב הבטחוני הכללי שהוצג על-ידי שב"כ, מצביעים דיים על המסוכנות הנשקפת מן המבקש כלפי הציבור, ועמדה זו לא נסתרה על-ידו. משקבע בית המשפט כי אין לייחס משקל לזכותו של המבקש בהקשר דנן לכך שלא עבר טיפול שיקומי, וכדין קבע זאת, הרי שלעמדתו החלטת ועדת השחרורים אינה יכולה עוד לעמוד. כידוע, עצם העובדה שבית המשפט הפך את החלטת ועדת השחרורים והורה על המשך מאסרו של המבקש, אינה מצדיקה כשלעצמה מתן רשות ערעור (עניין נדאל, פסקה 8 וההפניות שם). משכך, נותרת שאלת מסוכנותו של המבקש במסגרת דל"ת אמותיו של עניינו-שלו, ואין היא מצדיקה מתן רשות ערעור.

16. אשר על כן, דין הבקשה להידחות.

ניתנה היום, י"ט בתמוז תשע"ו (25.7.2016).

ש ו פ ט

ני סולברג 4612/16-54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה